

Här gror pengarna

Efterkalkyler på växtodlingsgårdar i södra Sverige visar hur betydelsefulla specialgrödorna kan vara. Det finns alltså intressanta grödval för den som inte är nöjd med nuvarande situation. Dock är det ingen riskfri lönsamhet.

För att spegla en generell lönsamhet i en produktionsgren används oftast en genomsnittlig skörd i schablonkalkyler. Men verkligheten varierar mer än så. Därför är det intressant att jämföra efterkalkyler baserade på verkliga skördar och priser. Varje år görs efterkalkyler hos lantbrukare från Skåne i söder till Mälardalen i norr av Hushållningssällskapens rådgivare inom konceptet Lönsam Gröda. Totalt har drygt 100 gårdar använt tjänsten för 2015 och 2016. Vad tar vi då med oss in i framtida odlingsårer?

Högre priser, lägre skörd

I efterkalkyler för 2015 och 2016 ser vi skillnader i skördenivå och prisbild mellan åren. Höstvetekalkylen har i snitt lägre skörd 2016 (7,3 ton/ha) jämfört med 2015 (8,6 ton/ha) medan priset var högre. Genomsnittspriset 2016 var 1,43 jämfört med 1,37 kronor per kilo året innan. Även höstrapsen hade en lägre skörd 2016 (3,4 ton/ha) jämfört med 2015 (4,3 ton/ha). Priset ökade från 3,25 år 2015 till 3,42 kronor året därpå. I slutändan har det resulterat i ett minskat täckningsbidrag 2

(TB 2) med cirka 400 kronor per hektar för höstvetekalkylen medan rapsen sjönk med hela 2 000 kronor per hektar, se diagram.

Höstraps i topp

Jämför vi TB 2 för de vanligaste grödorna i genomsnitt för 2015 och 2016 ser vi att höstrapsen intar en ohotad förstaplats med 3 600 kronor per hektar. Vi finner även ärter, höstvetete och åkerböna i det högre spannet på 1 600 kronor per hektar. Att vi finner ärter och åkerböner på dessa nivåer beror på att prisbilderna är högre på dessa gårdar än vad som generellt känns igen. Sämst är havre, vårkorn och höstkorn med ett TB 2 mellan 300 och 600 kronor per hektar. Jämför man de enskilda åren var ärtodlingens lönsamhet i nivå med höstrapsen 2016 samtidigt som vårvete var näst mest lönsam 2015.

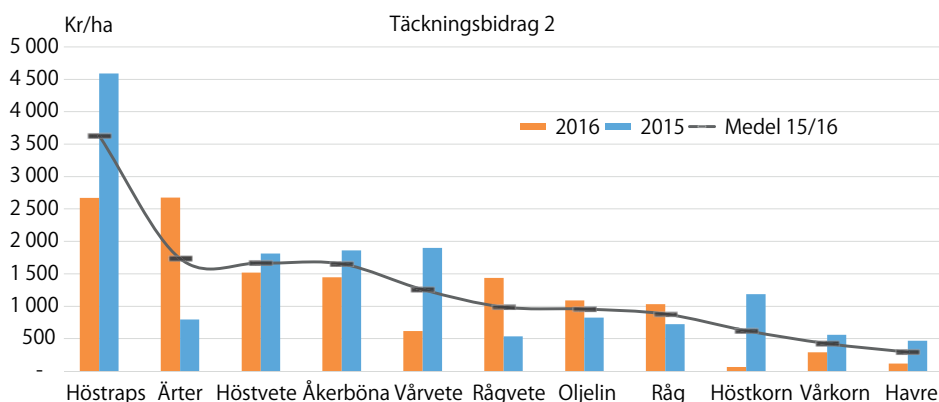
Specialgrödor vinstmaskiner

Det finns grödor som är mindre vanliga men som har högre lönsamhet än grödorna i diagrammet. Färre odlare innebär dock ett sämre underlag när man ska generalisera kring lönsamheten. De grödor som slår höstrapsens lönsamhet och finns med i underlaget är bl.a. potatis, sockerbetor samt rödklöver- och timotejfrö. Odlingen av rödsvingelfrö tangerar också lönsamheten i höstrapsodlingen. För sockerbetornas del kommer lönsamhet att sjunka 2017 då kvotssystemet avskaffas.

Innebär större risker

En av anledningarna till att vi inte ser fler odlare av specialgrödor är bland annat att riskerna är större och att de kräver mer kunskap samt ett kontrakt. Även det geografiska läget har stor betydelse. Men det vi ser på gårdar med framgångsrik specialodling är att de kan mycket väl utgöra halva vinsten i företaget. Med andra ord kan specialgrödorna ha en betydande roll i

Stora slag

Jämför vi genomsnittligt TB 2 för de vanligaste grödorna 2015 och 2016 ser vi att höstrapsen intar förstaplatsen. Skördenivåerna var generellt lägre 2016 jämfört med 2015 medan priserna var högre.

FOTON: HENRIK NÄTTERLUND

växtföljden under nuvarande marknadssituation med låga spannmålspriser.

Var gror pengarna?

En del lantbrukare har funderingar på att testa nya grödor i växtföljden eller att sluta med en arbetskrävande gröda. Självklart ska man kontinuerligt utvärdera sin strategi och se vilka alternativ det finns. Dock måste man ha koll på vad de olika grödorna genererar till helheten. Det finns de som varit redo att lägga ner arbetskrävande specialodling för att de inte känner att de har betalt för den tid de lägger ner. Efter att ha gjort efterkalkyler på verksamheten har det blivit tydligt att det är fel beslut rent ekonomiskt eftersom de utgör stor del av resultatet.

Modiga lantbrukare

En del avstår från att göra efterkalkyler då de känner på sig att det inte blir några "vackra" siffror att ta del av. Dock finns de som är redo att se verkligheten och ta

ett järngrepp om lönsamheten. Det är heller inte fel att ha "lägsta-nivån" på papper för att veta hur verksamheten fungerar vid sämre förutsättningar. Tro det eller ej, men det finns de som trots dåliga förutsättningar klarar av att leverera ett tillräckligt resultat som täcker marknadsarrande, arbete, maskiner och en liten vinst. Dessa lantbrukare får då ett kvitto på att de har goda förutsättningar för framtiden och är konkurrenskraftiga.

Effektiva timmar ögonöppnare

Även om efterkalkyler främst speglar driften och inte hela företaget kan slutsatser dras på en högre nivå. När man räknar på den effektiva driften lägger man generellt arbetstiden på 4-6 timmar per hektar. En 400-hektarsgård har då ett effektivt arbetsbehov på 1 600 till 2 400 timmar per år, vilket motsvarar ungefär 1 heltidsanställd. Tittar man till företagets totala timmar hos ägare och anställda läggs ofta fler timmar än så. Frågan är då om gården har för

mycket arbetskraft i förhållande till produktionen eller om man kan hitta en alternativ intjäning på dessa timmar? ■

SLUTSATS

I den nationella jämförelsen ser vi att de vanligaste grödorna har stor skillnad i lönsamhet. Det vi tar med oss är att det fortfarande finns intressanta grödval för den som har förutsättningarna och är redo för nya utmaningar. Dock är det ingen riskfri lönsamhet och det ställer högre krav gällande kunskap. Vi ser även att efterkalkylerna på gårdsnivå har skapat framåtsyftande diskussioner om hur företaget kan öka lönsamheten. Idéerna hos lantbrukarna är många och diskussionen blir mer underbyggda när efterkalkyler kan läggas på köksbordet.